

HELYI TANTERV

GYENGÉNLÁTÓ, ALIGLÁTÓ TANULÓK SZÁMÁRA

Etika 5-8. évfolyam

2020.

Évfolyam	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1	1	1	1
Éves óraszám	36	36	36	36
Éntudat – Önismeret	12		12	
Család – Helyem a családban	10		14	
Társas tudatosság és társas kapcsolatok – Helyem a társas-lelkületi közösségekben	14		10	
A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet – helyem a társadalomban		14		12
A természet rendjének megőrzése, a fenntartható jövő		10		10
Az európai kultúra emberképe, hatása az egyén értékrendjére		12		14

A tantárgy célja, feladatai:

Az etika tantárgy alapvető célja az egyéni és közösségi identitás formálása, stabilizálása, az egyének és a csoportok közti együttműködés megteremtése. Ehhez járulnak hozzá a kulturális hagyományokban gyökerező erkölcsi elvek, a társas szabályok megismertetése, az egyén gondolkodásában formálódó, szocio-emocionális készségek fejlesztése.

A tantárgy magába foglalja az ember fontos viszonyulásait társaihoz, közösségeihez, környezetéhez és önmagához. Ezzel olyan szintézist kínál a tanulóknak, amelyben eddigi személyes tapasztalatait és a más területeken megszerzett ismereteket reflektív módon vizsgálja. A tartalom szorosan kötődik más tantárgyak fejlesztési területeihez is.

Az etika tantárgy felkészíti a tanulót az egyéni életvezetésének és társas környezetének erkölcsi szempontból történő mérlegelésére, miközben saját tudását vizsgálja és fejleszti. Eszközei a kérdezés, a rejtett nézetek és a dilemmák feltárása, az érvelés, a meggyőzés, a meggyőződés, a társadalmi normák és a közösségi értékek értelmezése.

A tantárgy középpontjában az erkölcsi nevelés áll, amely a tanuló erkölcsi érzékének és erkölcsi gondolkodásának fejlesztését jelenti. A tanulás folyamán az erkölcsi kategóriák jelentéstartalmának folyamatos gazdagítása, szükség esetén újraértelmezése, élethelyzetekre vonatkoztatása, valamint az ezekből következő etikai kérdések felvetése történik. A tananyag alapvető értékeit közvetíti: a segítség, megértés, együttérzés, törődés, szabadság, felelősség, igazságosság, becsületesség, méltányosság, tolerancia, önazonosság. Ezek a tanuló lelkiismeretének fejlődését szolgálják. A témák feldolgozása a tanulót megfontolt döntésre, kulturált véleményalkotásra és felelős tevékenységre készíteti.

A tantárgyi tartalmak és tanulói tevékenységek olyan képességeket is fejlesztenek, melyek a tanulót az életvezetésében hatékonyabbá és tudatosabbá, társai

és környezete problémái iránt érzékenyebbé teszik, erősítik identitását, aktív társadalmi cselekvésre készítetik és segítik a nehéz helyzetek megoldásában.

A multidiszciplináris jellegű tantárgy legfontosabb pedagógiai jellemzője ezért az értékek közvetítése, valamint az, hogy társadalmunk közös alapvető normái egyre inkább a tanulók viselkedésének belső szabályozó erőivé váljanak.

A tantárgy *középpontjában* a formálódó gyermeki személyiség áll, az erkölcsstan a személy egyediségét és méltóságát helyezi a középpontba. Az etika magába foglalja az ember minden fontos viszonyulását – önmagához, társaihoz és közösségeihez, környezetéhez és a világhoz –, mert ezek alapozzák meg azt az értékrendet, amelyre az ember döntései során támaszkodhat. Jellegénél fogva elsősorban a személyes és társas képességeket, illetve a tudatos társadalmi részvételt és felelősségvállalást fejleszti. Fő feladata olyan ismeretek és értékek közvetítése, valamint kompetenciák elsajátíttatása, amelyek hozzásegítik a tanulót, hogy tájékozott, aktív és elkötelezett állampolgárrá, kisebb és nagyobb közösségeinek felelős tagjává váljék. Az etika tanulása teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld tiszteletét alapozzák meg. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti, nemzetiségi identitástudat és történelmi tudat kialakítását. Az etika tantárgy alapvető célja annak felismertetése, hogy a kulturális hagyományokban gyökerező etikai elvek, társas szabályok, szocio-emocionális készségek miként járulnak hozzá az egyéni és közösségi identitás formálódásához, stabilitásához, valamint az egyének és csoportok közti együttműködés megteremtéséhez.

Az erkölcsi nevelés fő *célja* a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, az európai civilizációban általánosan elfogadott erkölcsi értékek tanulmányozása és ezek alkalmazása a mindennapokban – azzal a szándékkal, hogy mindez segítségükre legyen a megfelelő életvezetés és értékrend kialakításában, az önálló véleményformálásban, erkölcsi problémáik tudatosításában és a felelős döntéshozatalban. Az értékrelativizmus elkerülése céljából fontos hangsúlyozni, hogy az erkölcsstan tantárgy azoknak az alapértékeknek a megerősítésére törekszik, amelyek összhangban állnak az egyetemes és európai emberi értékrenddel. Fontos megérteni azt is, hogy az értékek sokfélék és kulturálisan változatosak, s a tanulóknak nyitottá kell válniuk a sajátjukétól eltérő értékrendek befogadására is.

Az erkölcsi nevelés kitüntetett célja az önálló, felelős és kritikai gondolkodás, valamint a tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése. Ugyanilyen fontos jellemzője a felelős magatartásnak az *empátia*, a másik ember helyzetének megértése és átérzése. Az erkölcsi nevelés alapvető feladata ezért a másokkal való törődés, a *szolidaritás* képességének erősítése is. S végül a felelős cselekvés harmadik elengedhetetlen összetevője az a képesség, hogy elvont, egyetemes nézőpontból is rá tudjunk tekinteni a dolgokra. Ebből a szempontból az erkölcsi nevelés fő feladata az *igazságosság* és a *méltányosság* elvének megértetése és elfogadtatása. A nevelés e három területének ugyanakkor szerves részét képezi az *érzelmi intelligencia* fejlesztése is, amely a viselkedést a kognitív szint alatt – e szintnél erősebben – befolyásolja, s amelynek hiánya, illetve fejletlensége elemi akadály lehet a kívánatos értékek bensővé válásának.

Az etika tantárgy tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. olyan tartalmakat kapjon, amelyek segítik saját értékrendjének gazdagításában, és az alapvető értékek emberi életben betöltött szerepének megértésében;
2. tisztelettel tekintszen az életre, az emberi méltóságra;

3. az európai, a nemzeti hitvilág megismerése során tekintse át, hogy a vallás mit tart értékesnek az emberi viszonyulások tekintetében;
 4. támogatást kapjon a kultúra elemeinek elsajátítása során;
 5. legyen képes céltudatos, felelősségteljes, alaposan mérlegelt döntések meghozatalára;
 6. törekedjen tudatos, cselekvő magatartásra, életvezetésre, közösségi felelősségvállalásra;
 7. sajátítsa el a közös kulturális kód leglényegesebb elemeit: szimbólumok, történelmi személyek, történetek, fogalmak, alkotások;
 8. fejlessze társas-lelkületi készségeit, öntudatos gondolkodását, jövőképét.
- Célja továbbá, hogy a tanulóban:
9. kialakuljon a magyar nemzet és az emberiség története során megnyilvánuló kiemelkedő emberi teljesítmények iránti tisztelet, a történelmi tragédiák áldozatainak szenvedése iránti együttérzés és méltó megemlékezés igénye;
 10. kialakuljon az európai civilizációs identitás is, amely az antikvitás, a zsidó-keresztény kultúra, valamint a polgári jogrend alapértékeire épül;
 11. kialakuljon a demokratikus elkötelezettség, amely alapvető értékek tartja a többségi döntéshozatalt, az emberi jogokat, valamint az állampolgári jogokat és kötelelességeket;
 12. kialakuljon a társadalmi felelősség, szolidaritás és normakövetés, amely alapvető értékek tartja a közösség iránti elkötelezettséget, valamint az egyéni választási lehetőségeket;
 13. kialakuljon az egyéni kezdeményező-készség és felelősségvállalás, amely egyszerre tartja alapvető értékek a szabadságot és a felelőséget, valamint a közösség számára a fenntarthatóság, az élhető élet biztosítását.

Az etika tantárgy a Nemzeti alaptantervben rögzített kulcskompetenciákat az alábbi módon fejleszti:

A tanulás kompetenciái: A tantárgy keretében alkalmazott módszerek elősegítik az aktív tanulóvá válást, a tanulás tervezését, az egyéni tanulási stílus kialakítását és a tanulási útvonalak felfedezését, a mérlegelő gondolkodást, a belső motiváción nyugvó cselekvést, a célok elérése iránti elkötelezettséget, a metakognitív stratégiák alkalmazását.

A kommunikációs kompetenciák: A kommunikációs kompetenciák formálása során a tanuló gyakorolja az érzelmek kommunikálásának, az empátián nyugvó értő figyelemnek, az álláspontok asszertív megjelenésének, az erőszakmentes kommunikációnak, az adatokra támaszkodó érvelésnek és a megfelelő vitakultúrának, valamint a társas konfliktusok kezelésének kommunikációs technikákat igénylő változatait.

A digitális kompetenciák: A digitális kompetenciák fejlesztését támogatja a hiteles forrásokon alapuló kutatómunka végzése, a projektmunkák szervezése, megvalósítása, az elvégzett feladatok digitális eszközökkel történő bemutatása. A virtuális térben kialakult közösségek tagjainak viselkedését befolyásoló etikai szabályok felismerése és elemzése. A digitális önkifejezés, a közösségi oldalakon történő önmegjelenítés, az információk kezelése. A tartalom digitális megosztásával kapcsolatos etikai kérdések köre számtalan fejlesztési lehetőséget rejt magában.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák: A gondolkodási készségeket fejlesztik azok a tanulási tevékenységek, amelyek különböző élethelyzetek, információforrások, médiatartalmak elemzését igénylik. A különböző esettanulmányi példákban és a valóságos élethelyzetekben felmerülő etikai problémák, konfliktusok és a szabályok felismerése közben a tanuló elemző, problémamegoldó, mérlegelő gondolkodás alkalmazásával vizsgálja az események bekövetkezésének feltételeit. Átalakítja a szerzett információt, következtetéseket von le, magyarázatot keres, rendszerezést végez.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák: A tantárgy támogatja az önismereten alapuló önszabályozás és önfejlesztés megvalósítását, a lelkiismeretesség, az alkalmazkodóképesség, a kezdeményezőkétség, az elkötelezettség kialakulását, és a teljesítmény javítására való törekvést. A gyakorlatok során az érzelmek felismerésének és kifejezésének, az érzelmi állapotok szabályozásának, a társas helyzetek észlelésének, a konfliktusok kezelésének és a döntéshozatali készségeknek a fejlesztése válik hangsúlyossá.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái: A tanulók önállóan vagy csoportosan lehetőséget kapnak a kreatív alkotások tervezésére, készítésére, projektfeladatok szervezésére, kivitelezésére. A szocio-emocionális készségek fejlesztése drámajátékkal, szerepjátékkal valósul meg, az érzelmek kifejeződése zenei produkciókban, vizuális alkotásokban ölt testet. A tudatosság erősítését segítik elő azok a feladatok, amelyekben kulturális hagyományok megismerésére kerül sor.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák: A tantárgy az önismeret fejlesztése révén segíti a tanulók jövőképeinek kialakítását, felkészíti őket a munka világára. Ugyanakkor erősíti a hosszú távú célkitűzéseket, a személyes jövőtervezést, az életpálya-építést, a döntéshozatalt, az életvezetést, a pénzügyi tudatosságot, és a tudatos önfejlesztést.

Az etika kerettanterv főbb pedagógiai alapelvei:

- A tanulók komplex személyiségfejlesztése, értelmi, érzelmi formálás és a cselekvésre buzdítás.
- A teljes személyiség aktivizálása a belső motiváció felkeltése és ébren tartása.
- Célrendszere és ajánlásai élményt adók, személyiséget, meggyőződést formálók.
- A tananyagok kiválasztása és annak megvalósítása során figyelembe veszi az egyes korosztályok tipikus életkori sajátosságait és lehetséges élethelyzeteit. Valamint lehetőséget kíván adni a tanulók és tanulócsoportok egyéni sajátosságai szerinti differenciálásra.
- Az aktív, cselekvő viselkedés, magatartás megélésére ösztönzi a diákokat a különböző élethelyzeteiben.
- Fontosnak tartja a nevelés három színterét (család, iskola, társadalom).
- Ebben a tantervben elsődleges az érzelmi, érületi nevelés, a morális fejlesztés, amely során a gyermekek cselekedtetése, meggyőződésének formálása elengedhetetlenül szükséges a lelkiismeretes magatartás megszilárdulása érdekében.

- A nevelés mindig egy társadalmi közegben történik, így a nemzeti értékeink megismerése és megőrzése alapfeladat.
- A munkaformák között fontos szerepet tölt be a kooperatív csoportmunka, az egyéni és csoportos projektfeladatok szervezése, az egész csoportot bevonó beszélgetések. A hatékony munkavégzés érdekében közös szabályok felállítása javasolt. A tanuló munkáiból összeállított portfólió is az értékelés alapja lehet. A feladatok megtervezésénél és kivitelezésénél a tanulók igénybe vehetik a digitális eszközöket is.

Az erkölcsi nevelés sajátos feladatai gyengénlátó és aliglátó tanulóknál:

- A látássérülés feldolgozása, az ebből adódó személyiségproblémák felismerése, kompenzációs készségek tudatos fejlesztése, harmonikus, értékes emberi kapcsolatok kiépítésére képes, az emberi méltóságot megőrző személyiség kialakulásának támogatása.
- Az önismeret fejlesztése, az önbizalom növelése, felelősségérzet kialakítása a saját életpálya, életvitel iránt.
- Nemzeti, kulturális örökségünk megismerésének sajátos, a látássérült embereket segítő módjainak elsajátítása.
- Az Európai Unióról a látássérült emberek számára készült kiadványok, hangos könyvek, a fogyatékos személyek jogairól szóló egyezmények és jogszabályok, érdekvédelmi szervezetek megismerése.
- A kulturált magatartás elsajátítása, az érzelmi intelligencia fejlesztése.
- A gyengénlátásból, aliglátásból fakadó fokozott balesetveszély felismertetése, a látáskímélő előírások betartására nevelés.
- Az egészséget károsító tényezők, a káros függőségek és elkerülésük, illetve gyógyításuk lehetőségeinek megismerése, a helyes táplálkozás, a kiegyensúlyozott életvitel előnyeinek ismerete.
- A családi életre való felkészítés, tekintettel a látássérülésre és egyes tanulók esetében a pozitív családminták hiányára.
- Az önállóságra törekvés erősítése, a munka világában való érvényesülés igényének, az önálló életvitelhez szükséges szokásoknak a kialakítása.
- Jártasság szerzése az internet-használatban. Az információözönben és a közösségi portálokból rejülő veszélyek ismerete.
- A változó társadalmi feltételekhez történő alkalmazkodás érdekében az önkorrekció, az együttműködés képességének fejlesztése, a rugalmas gondolkodás elsajátítása.

A tantárgy felépítése nem elsősorban ismeret-, hanem sokkal inkább *érték- és fejlesztésközpontú*. A tananyag felépítése *spirális szerkezetű*. Az életkornak megfelelő részmegoldások és tevékenységek háttérben évről évre ugyanazok a nagy tematikai egységek térnek vissza – más-más konkrét előfordulási szinten, más-más hangsúlyokkal –, építve a korábbi tapasztalatokra, kiegészítve és szintetizálva azokat.

Az *értékelés* módja eltér a hagyományos tantárgyi értékeléstől. A tanulási tevékenység értékelése alapvetően a fejlesztő értékelésre épül. A kooperatív tanulási tevékenység alkalmával az önértékelésről a társértékelésre, illetve a csoport együttműködésének az értékelésére kerülhet a hangsúly. Az osztályozás nélküli

értékelés fontos területe lehet a kívánatos magatartási értékek rendszeres megerősítése – szóban vagy bármilyen egyéb formában – egyrészt a pedagógus, másrészt a társak és a közösség részéről. Külön is értékelhető az egyéni vagy közös feladatokban való részvétel, illetve egy-egy konkrét tevékenység. Soha nem irányulhat viszont az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére, amelyek értékközpontú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

Az 5–8. évfolyamon tanulók kognitív fejlődésére a fejlettségi szintek heterogenitása következtében a konkrét műveleti és a formális műveleti szakaszok sajátosságai egyaránt jellemzőek. A normák megállapításában, cselekedetek elbírálásában, a büntetés megállapításának mértékében a tekintély helyét átveszik a közös megegyezésen alapuló szabályok, az erkölcsi ítéletekben megjelenik a cselekvő szándékának megítélése. Az adott kortárs csoportnak és a tanuló által elfogadott tekintélyszemélynek való megfelelés motiváló ereje mellett megjelenik az aktuális csoportnormák megkérdőjelezése, az igazságosság hiányának felismerése is. Az éntudat és önismeret fejlődésének következtében kialakul a saját érzelmek és gondolatok megfigyelése és ellenőrzése.

Ebben az életszakaszban megerősödik a távlatosabb *időszemlélet*, és ez alapot kínál ahhoz, hogy a tanulóknál fokozatosan kialakuljon a közös európai és a magyar múlt öröksége iránti megbecsülés. Erre építve az etika számos témaköre sikeresen kapcsolható össze a *nemzeti öntudat és a hazafias nevelés* céljaival. Ugyanennek a fejlődésbeli váltásnak a talaján egyre inkább kialakul a gyerekekben az előrelátás képessége, amely fontos lelki alapja lehet a *másokért való felelősségvállalás és a környezettudatos életmód* kialakulásának, valamint a *kezdeményezőképeség és a vállalkozói kompetencia* megalapozásának. Serdülőkorban a szociális készségek alapvető elemét képező empátia fejlődésére jellemző, hogy határai jelentősen kitágulnak, mert a serdülő fogékonyvá válik a társadalmi életben megnyilvánuló igazságtalanságokra.

11–12 éves korban már megélt tapasztalatai vannak a gyerekeknek a jogok és kötelezettségek közötti kapcsolatról, miként arról is, hogy a társas együttéléshez szükségképpen hozzátartoznak az érdekellentétek és a konfliktusok. Érdemes kiemelt szerephez juttatni az elkövetett hibák vagy rossz döntések miatt bekövetkező *károk enyhítéséről, a jóvátételről és a jó visszaállításának lehetőségeiről* való gondolkodást, valamint az ehhez kapcsolódó kommunikációs és közösségi technikák életkornak megfelelő szinten való elsajátítását. A konfliktusok elemzése során fel kell mutatni, illetve meg kell erősíteni a problémák *erőszakmentes, konstruktív és morálisan elfogadható* kezelésének mintáit. Szinte valamennyi témakör alkalmas a tanulók szociális érzékenységének fejlesztésére, amihez ebben az életkorban különösen jó eszközt kínálnak a szerepjátékok. A szabad beszélgetés mellett talán ez a forma tudja leginkább elősegíteni a tanulókat foglalkoztató kérdések felszínre hozatalát, a kételyek megfogalmazását és a közös válaszkeresést.

A tantárgy célkitűzéseinek elérése érdekében olyan nevelési-oktatási módszerek kiválasztása ajánlott, amelyek figyelembe veszik a serdülők fejlődési sajátosságait, és megfelelően reagálnak arra, hogy a tanulócsoporthoz minden esetben egyének közötti különbségekkel, fejlettségi szintbeli heterogenitással kell számolni. A tanulók közötti különbségekre történő megfelelő reagálás fontos feltétele,

hogy a motivált tanulás elérése érdekében olyan társas tanulási környezet jöjjön létre, ahol minden tanuló úgy érzi, meghallgatják őt, és értékesnek tekintik aktivitását. A pedagógus által vezetett, érdeklődésen alapuló tanulói csoportokban a tréninggyakorlatokhoz kapcsolódó megbeszélések funkcionális tevékenységekkel, történetekkel, csoportos önismereti játékokkal, zenével, képzőművészettel és drámajátékkal gazdagodnak. Az egyéni és a csoportos feladatok megtervezésénél és kivitelezésénél folyamatosan biztosítani kell a szükséges digitális eszközök alkalmazásának lehetőségét.

Fő témakörök az 5–8. évfolyamon

1. Éntudat – Önismeret
2. Család – Helyem a családban
3. Társas tudatosság és társas kapcsolatok – Helyem a közösségekben
4. A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet – Helyem a társadalomban
5. A természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében
6. Az európai kultúra emberképe, hatása az egyén értékrendjére

5-6. évfolyam

Az 5-6. évfolyamon tanuló tanulók fejlesztése során, az erkölcsi szabályok értelmezésében, a többféle megközelítés mellett megjelenik az autonóm gondolkodás képessége is. A jó és a rossz cselekedetek elbírálásában teret nyer a tettek, szándékok alapján történő vizsgálat. A tevékenység motivációjában felerősödik a kortárs csoportban való megfelelés igénye és annak a tekintélyszemélynek – szülő, pedagógus - a befolyása, akihez a tanuló érzelmileg kötődik. Az éntudat és önismeret fejlődésében elkezdődik az én kibontakozásának folyamata, kialakul a saját gondolatok feletti kontroll érzése. Kialakul a személyes véleményformálás a saját érzelmeiről, szükségleteiről és gondolatairól. A szükségletek szabályozása tekintetében a 11–12 éves tanulók énejlődését már a kapcsolatok által szerzett tapasztalatok is uralják. A serdülőkorba lépő viselkedése az aktuális társas környezet szerint változik, hitét a csoporttagok többségének értékrendjéhez igazodó gondolkodás uralja, de már megjelennek az önálló identitás kialakítása felé tett első lépések is, a serdülő fogékonnyá válik a közösségi életben megnyilvánuló igazságtalanságokra.

5. osztály

heti 1, évi 36 óra

TÉMAKÖR: Éntudat – Önismeret

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Reálisan értékeli helyzetét, fejlődési célokat fogalmaz meg.
- Felismeri a tudásszerzés módjait, különös tekintettel a forrás hitelességére.
- Felismeri a helyzethez illeszkedő érzelmeket és kifejezőmódjukat.
- A családjában és ismeretségi körében talál olyan mintákat, amelyek példaként szolgálnak számára.
- Képes a problémák elemzésére és a megoldási alternatívák alkotására, a probléma megoldása érdekében.
- Döntései meghozatalakor figyelembe veszi a saját értékeit is.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Megismeri az önazonosság fogalmát és jellemzőit, azonosítja saját személyiségének néhány elemét; Gondolkodik saját személyiségjegyein, törekszik a megalapozott véleményalkotásra, illetve vélekedéseinek és tetteinek utólagos értékelésére.
- A tanuló tisztában van az egészség megőrzésének jelentőségével, és tudja, hogy maga is felelős ezért.
- Tisztában van látássérülésével és ennek hatásaival a mindennapi életre. Ismeri és használja a látást segítő eszközöket; Ismeri az egészséges életmód életkornak megfelelő szabályait, a látószerv sérüléséből fakadó tudnivalókat, a fennálló balesetveszélyeket; Reális, a látássérülést is elfogadó pozitív énkép kialakítására törekszik.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Testi és lelki változások

- A testi, lelki egészség egységének felismerése a saját egészségi állapot nyomon követése
- Az életkorra jellemző testi és szellemi fejlődés megfigyelése
- Az önállósodás és növekvő felelősség elemzése
- A saját és társak belső értékeinek és egyediségének tudatosítása
- Adottság, képesség, tehetség, érdeklődési kör

Én és mások

- A saját viszonyulás néhány elemének feltárása
- Az emberek közötti hasonlóságok és különbségek felismerése
- Az alapvető emberi viselkedésformák értékelése

- Különböző emberi élethelyzetek megismerése
- Az önértékelés módjainak tudatosítása
- A testi és lelki egészséggel kapcsolatos ismeretek gyarapítása és az önmagukért való felelősség érzésének erősítése. Látássérülés elfogadása, más fogyatékosok megismerése. A beteg és más fogyatékkal élő emberek iránti empátia fejlesztése
- Mit jelent az esélyegyenlőség? A fogyatékosok jogairól egyszerűen
- Saját szembetegség életkornak megfelelő ismerete. A látássérülés hatása a mindennapi tevékenységekre, tanulásra, munkára, szabadidős tevékenységekre, közlekedésre, társas kapcsolatokra. A szem és az optikai eszközök higiénája, speciális látásjavító eszközök használata

Harmonikus jövő

- Az egészséges és harmonikus életmód feltételei megfogalmazása
- A pozitív és negatív hatások felismerése saját élethelyzetekben
- Megoldási modellek kialakítása nehéz helyzetek kezelésére
- Saját tanulási célok megfogalmazása
- Valós és virtuális környezetben példaként szolgáló személyek keresése

FOGALMAK

önismeret, fejlődés, önállóság, felelősség, egészség, harmónia, elfogadás, tervezés, tanulás, tudás, példakép, jövőkép, egészség, betegség, fogyatékoság, esélyegyenlőség, befogadás, elfogadás, lelkiismeret, szándék, döntés.

TÉMAKÖR: Család – Helyem a családban

órakeret: 10

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Megfigyeli, hogy saját érzelmi állapota és viselkedése milyen következményekkel járhat, és milyen hatást gyakorolhat a társas kapcsolatai alakítására.
- A családjában és ismeretségi körében talál olyan mintákat, amelyek példaként szolgálnak számára.
- Megfogalmazza, hogy a szeretetnek, a bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a családban, a barátságokban.
- Megfelelő döntéseket hoz arról, hogy az online térben milyen információkat oszthat meg önmagáról.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Megismer olyan mintákat és lehetőségeket, amelyek segítségével a különböző helyzetek megoldhatók, illetve tudja, hogy hová fordulhat segítségért.
- Azonosítja a családban betöltött szerepeket és feladatokat.
- Azonosítja saját szerepét és feladatait.
- Felismeri a családot összetartó érzelmeket és közös értékeket.
- Képes különféle szintű kapcsolatok kialakítására és ápolására; átlátja saját kapcsolati hálójának a szerkezetét; rendelkezik a konfliktusok kezelésének és az elkövetett hibák kijavításának néhány, a gyakorlatban jól használható technikájával.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

A kapcsolatok hálója

- Az alapvető emberi érintkezések formáinak (viselkedés, verbális és non verbális kommunikáció, gondolatok kifejezése, alkotások) megismerése valós és virtuális terepen is
- A különböző érzelmeket kiváltó okok feltárása
- Az érzelem vezérelte cselekvések következményeinek vizsgálata

A bizalom és a szeretet a kapcsolatokban

- Kapcsolatok elemzése a támogatás, bizalom, szeretet, tisztelet, segítség szempontjából
- A tartós, bizalomra épülő kapcsolatok jellemzői és fenntartásuk feltételeinek átélése
- Az érzelmeket is kifejező figyelmes kommunikáció gyakorlása
- Segítségkérés, segítség felajánlása

Családi erőforrások

- A család, rokonság egyedi viszonyrendszereinek feltárása
- Saját helyzet felismerése, feladatok a családban
- A legértékesebb családi szokások azonosítása
- Érdeklődötetések, az igények kifejezésének gyakorlása

FOGALMAK

támogatás, bizalom, szeretet, tisztelet, segítség, figyelem, probléma, kapcsolat, családi szokás

TÉMAKÖR: Társas tudatosság és társas kapcsolatok - Helyem a társas-lelkületi közösségekben

órakeret: 14

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Helyesen feltérképezi, hogy saját érzelmi állapota és viselkedése milyen következményekkel járhat, és milyen hatást gyakorolhat a társas kapcsolatainak alakítására.
- Képes a helyzetnek megfelelő érzelmek kifejezésére.
- Megfogalmazza, hogy a szeretetnek, az elkötelezettségnek, bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a barátságokban és az iskolai közösségekben.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Fontos számára a közösséghez való tartozás érzése; képes átlátni és elfogadni a közösségi normákat. Fejlődik alkalmazkodóképessége a szűkebb és tágabb környezetben.
- Képes a saját véleményétől eltérő véleményekhez tisztelettel viszonyulni, a saját álláspontja mellett érvelni.
- Felismeri a konfliktus kialakulására utaló jelzéseket.
- Rendelkezik érzelmi kifejezőképességekkel a konfliktusok megelőzésére és megoldási javaslatokkal a konfliktusok megoldására.
- Azonosítja a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének legjobban megfelelő feladatok vállalására.
- Törekszik mások helyzetének megértésére, felismeri a mások érzelmi állapotára és igényeire utaló jelzéseket.
- Nyitott és segítőkész a nehéz helyzetben levő személyek iránt.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Szükségünk van társakra

- A társas kapcsolatok fontosságának hangsúlyozása
- Az elhagyatottság, a kirekesztettség állapotának empátikus elképzelése
- A hagyományos és a modern technológia nyújtotta kapcsolattartási lehetőségek gyakorlása

A kapcsolat kezdete

- A rokonszenv, ellenszenv azonosítása
- Az ismeretlenek iránti bizalom vagy bizalmatlanság okainak feltárása
- A virtuális kapcsolatteremtési formák véleményezése, a virtuális identitások lehetséges megismerési módjai

A kapcsolat ápolása

- A kortárs, baráti kapcsolatokat összetartó szokások, a jó működés feltételeinek feltárása, a jó probléma-megoldási minták megismerése
- A bizalom, támogatás, törődés, őszinteség és a bántás megjelenési formáinak azonosítása
- A megértésre törekvő, egyenrangú kommunikáció gyakorlása

- A kapcsolatokat gyengítő okok feltárása, a kialakuló konfliktusok elemzése
- Konfliktuskezelési lehetőségek felismerése és gyakorlása

FOGALMAK

rokonszenv, ellenszenv, barátság, kapcsolat, bizalom, bizalmatlanság, támogatás, törődés, őszinteség, bántás, megértés, konfliktus

6. osztály

heti 1, évi 36 óra

TÉMAKÖR: A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet – helyem a társadalomban

órakeret: 14

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Azonosítja a nemzet, a kulturális közösség számára fontos értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében.
- Érzelmileg azonosul az állami, nemzeti és egyházi ünnepkörök jelentőségével, értelmezi a hozzájuk kapcsolódó jelképeket, valamint az ünnepek közösségmegtartó szerepét.
- Azonosítja azokat a kulturális különbségeket, helyzeteket, amelyek etikai dilemmákat vetnek fel, és véleményt alkot róluk.
- Értékeli az etikus és nem etikus cselekvések következményeit.
- A csoporthoz való csatlakozás, vagy az onnan való kiválás esetén összeveti a csoportnormákat és a saját értékrendjét.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Értelmezi a szabadság és az önkorlátozás, a tolerancia és a szeretet megjelenését és határait egyéni élethelyzeteiben.
- Azonosítja a valós és a virtuális térben történő zaklatások különböző fokozatait és módjait, van terve a zaklatások elkerülésére és kivédésére; tudja, hogy hová fordulhat segítségért.
- Fizikai vagy digitális környezetben információt gyűjt és megosztja tudását a sport, tudomány, technika, művészetek vagy a közélet területén a magyar nemzet vagy Európa kultúráját meghatározó kiemelkedő személyiségekről és tevékenységükről.

- Ismeri a nemzeti identitást meghatározó kulturális értékeket, és indokolja, hogy miért fontos ezek megőrzése.
- Azonosítja a nemzeti és európai értékek közös jellemzőit, az európai kulturális szemlélet meghatározó elemeit.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

A közösségek összetartó ereje

- Saját identitást képező néhány közösség mélyebb megismerése: nemzet, nemzetiség, nyelvi-kulturális közösség
- Olyan közösségek megismerése, melyeknek a tanuló nem tagja
- A csoportba kerülés lehetőségei. Saját csoporton belüli helyzet, tevékenység értékelése

A közösségek értékei

- A segítség, együttérzés, tolerancia, egyenlőség, igazságosság, méltányosság, önzetlenség, felelősségvállalás jelentőségének vizsgálata a társas együttműködésben, és ezek hiányának a következményei
- Önkéntes, másokat segítő tevékenységek. Saját csoport kritikus szemléletű értékelése a befogadás-elfogadás valamint az értékteremtés szempontjából
- Az alapvető gyermekjogok megismerése
- A köztulajdon megbecsülése és a magántulajdon védelme

A közösségek működése

- Valós és virtuális közösségek írott szabályainak és íratlan szokásrendjének feltárása
- A hatékony együttműködés feltételei számbavétele
- A közös szabályalkotás, a jó munkamegosztás, a vezető szerepének elemzése
- Egyéni és közösségi érdekek összevetése
- A társas élet lehetséges konfliktusainak okai, a konfliktusok kezelése

FOGALMAK

csoport, közösség, nemzet, nemzetiség, beilleszkedés, kirekesztés, érdek, egyenlőség, igazságosság, méltányosság, önzetlenség, felelősségvállalás, vezető, példakép

TÉMAKÖR: A természet rendjének megőrzése és a fenntartható jövő

órakeret: 10

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Megfogalmazza személyes felelősségét a természeti és tárgyi környezet iránt, megoldási javaslatot tesz környezetének megőrzésére, esztétikus fejlesztésére.
- Felismeri az ökológiai, ökonómiai egyensúly hétköznapi szükségességét.
- Döntéseket hoz arról, hogy milyen szokások kialakulásával járul hozzá a fenntarthatóság megvalósításához, milyen cselekvéseket tehet a természeti, társadalmi problémák kezelése érdekében.
- Megfogalmazza, hogy a pozitív egyéni és társadalmi jövőkép elérését milyen feltételek támogatják.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Folyamatosan frissíti az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásaival kapcsolatos ismereteit fizikai és digitális környezetben, felelősségteljes szemlélettel vizsgálja a technikai fejlődés lehetőségeit.
- Megismeri a természeti erőforrások felhasználására, a környezetszennyezésre, a globális és társadalmi egyenlőtlenségek problémájára vonatkozó etikai felvetéseket.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Létezésünk feltételei

- Saját szükségletek, érdekek és értékek feltárása, ezek motiváló hatása a cselekvésekre
- A testi és szellemi egészség forrásainak megismerése– egyéni, társadalmi és környezeti szinten
- A különböző életkörülményű emberek életmódjának összehasonlítása

Fejlődés: értékek és veszélyek

- Ember és környezete viszonyának értelmezése
- A környezetszennyezés jelenségének meghatározása, fő területei, hatása a Föld, az élőlények, köztük az ember életére
- A technikai fejlődés néhány területének feltárása, az ember életmódjára és -minőségére ható jellegzetessége
- Etikai kérdések felvetése a virtuális tevékenységgel, a médiatartalmakkal, a technikai eszközök alkalmazási módjaival kapcsolatban, saját ilyen jellegű tevékenységek reflektív vizsgálata

Felelősség és cselekvés a jövő érdekében

- A közvetlen környezet állapotának kritikus szemléletű vizsgálata
- A világ jelenéért és jövőjéért vállalható emberi felelősség néhány elemének megfogalmazása
- Saját és közösségi cselekvési lehetőségek tervezése a környezetvédelem érdekében

FOGALMAK

természetvédelem, környezetvédelem, média, virtuális tér, tudatos fogyasztó, létszükséglet, takarékoság, mértékletesség, felelősségvállalás

TÉMAKÖR: Az európai kultúra hatása az egyén értékrendjére

órakeret: 12

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Egyéni cselekvési lehetőségeket fogalmaz meg a közös erkölcsi értékek érvényesítésére.
- Képes az európai, a nemzeti kultúra közös eredetének, forrásainak értelmezésére.
- Reflektíven értékeli a tudásszerzés módjait, különös tekintettel a forrás hitelességére.
- Képes a helyzetnek megfelelő érzelmek kifejezésére.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Feltárja, hogy az Európa vallási arculatát meghatározó egyházak tevékenysége, szokás- vagy értékrendje milyen módon jelenik meg a társadalomban.
- Feltárja, hogyan jelennek meg a hétköznapok során a tárgyalt világvallásoknak az emberi életre vonatkozó erkölcsi tanításai.
- Értelmezi a szeretetnek, az élet tisztelete elvének a kultúrára gyakorolt hatását.
- Értelmezi az egyes egyházak ünnepköréhez kapcsolódó alapvető vallási, kulturális eseményeket és a hozzájuk kapcsolódó bibliai szövegekre támaszkodó történeteket.
- Összekapcsolja az egyes egyházak, vallások ünnepköreit és a hozzájuk tartozó jelképeket, szokásokat, néphagyományokat.
- A zsidó és keresztény bibliai történetekben, kulturálisan hagyományozott történetekben megnyilvánuló igazságos és megbocsátó magatartásra saját életéből példákat hoz.
- Saját életét meghatározó világnézeti elkötelezettség birtokában alkalmazza a kölcsönös tolerancia elveit.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Kérdések és válaszok a világról

- A világra vonatkozó személyes kérdések megfogalmazása, a megismerés lehetőségei
- Az információk elemzése a hitelesség alapján

- A logikai érvelések gyakorlása
- A tény, a vélemény, a tudás, a hit, az értékítélet fogalmak értelmezése
- Az érték- és világnézeti különbségek azonosítása

A helyes és a helytelen dilemmái

- Különböző és hasonló, azonos helyzetéről alkotott értékítéletek elemzése
- Néhány kulturális szabályozórendszer megismerése, ezek eredete és hatásai
- A lelkiismeret működésének megérzése, átérzése a döntésekben
- Személyes erkölcsi elvek feltárása
- Dilemmahelyzet elemzése erkölcsi szempontból

A vallási és a kulturális hagyományok tanításai

- Az istenhívő világnézet sajátosságainak vizsgálata
- A környezetben fellelhető vallások néhány szokásának, ünnepének megismerése, ezen keresztül a világnézeti-kulturális sokszínűség tudatosítása

FOGALMAK

világkép, világnézet, tudás, tény, vélemény, információ, hitelesség, együttélés, hit, istenhit, vallás, egyház, vallási tanítás, jó, rossz, lelkiismeret

7-8. évfolyam

Ebben az életkori szakaszban az erkölcsi szabályok értelmezésében egyre jobban a mérlegelő gondolkodás dominál. A tevékenység motivációjában felerősödik a kortárs csoportban való megfelelés igénye, az elfogadottság jutalmazó szerepének motiváló hatása, s annak a tekintélyszemélynek a befolyása, akihez a tanuló érzelmileg kötődik. Az éntudat és az önismeret kibontakozásával kialakul a saját érzelmek és gondolatok megfigyelése és ellenőrzése feletti mérlegelés. Gyakorlattá válik a belülről vezérelt személyes véleményformálás a saját érzelmekről, szükségletekről és gondolatokról. A serdülőkorba lépő fiatal számára ezt az időszakot a társas önazonosság, társas identitás próbálgatása jellemzi. Ezen kapcsolatokban különféle viselkedéseket tapasztalhat, különböző élmények megosztására van lehetősége, így viselkedése az aktuális társas környezet szerint változik. Hitét a csoporttagok többségének értékrendjéhez igazodó gondolkodás uralja. Az erkölcs és etika tantárgynak külön figyelemmel kell lennie arra, hogy előtérbe kerülhet a kortársak viselkedésének szerepszerű átvétele. A fiúk társas-lelkületi fejlődésében egyre jelentősebb szerepet kap a félelem és a szomorúság elrejtésének igénye, mely az erőtlenség kifejezéseként is értelmezhető. Ebben az időszakban az empatikus viszonyulás határai jelentősen kitérnek, mert a serdülő fogékonnyá válik a társadalmi életben megnyilvánuló igazságtalanságok észlelésére. Az órai beszélgetések valamennyi formája elősegítheti a lelkiismeret közösségben történő erősödését. Ebben az életkorban megkezdődik a személyes világkép és világnézet kialakulása, ezért ezekben az években az oktatás fontos feladata, hogy ezt a

folyamatot támogassa. A formálódó világképben testet öltő értékekre támaszkodva a fiatalok fokozatosan elkezdik elhelyezni magukat a létezés tágabb összefüggésrendszerében.

A 7-8. évfolyamos tanulók életében egyre többször jelenik meg a döntéshozatal, a felelősségvállalás önmagukkal, társaikkal és környezetükkel szemben. A különböző élethelyzetek felhívják a tanulók figyelmét az önismeret fontosságára, a társakkal való kommunikáció és együttműködés jelentőségére, az egészségmegőrző tevékenységek végzésének és a pénzügyi tudatosság fejlesztésének a nélkülözhetetlenségére. Erre az életkorra új dimenziókkal bővül a fiúk és a lányok kapcsolata, s az ezzel összefüggő témák tanórai feldolgozása szerepet vállalhat a testi és lelki egészségre, illetve a családi életre való nevelés általános céljainak megvalósításában. 13-14 évesen a tanulók már önálló használói a legkülönbözőbb technikai eszközöknek, így az erkölcstan órák keretében is kitüntetett helyet kell kapnia a médiatudatosságra nevelésnek – hangsúlyozva, hogy ez egyúttal fontos szelete az állampolgárságra és demokráciára nevelésnek, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztésének is.

7. osztály

heti 1, évi 36 óra

TÉMAKÖR: Éntudat – Önismeret

órakeret: 12

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Reálisan feltérképezi, hogy saját érzelmi állapota és viselkedése milyen következményekkel járhat, és milyen hatást gyakorolhat a társas kapcsolatainak alakítására; képes a helyzetnek megfelelő érzelmek kifejezésére.
- Megfelelő döntéseket hoz arról, hogy az online térben milyen információkat oszthat meg önmagáról.
- Reálisan értékeli helyzetét, fejlődési célokat fogalmaz meg és a célok megvalósítását szolgáló terveket készít.
- Reflektíven értékeli tudásszerzési módjait, különös tekintettel a forrás hitelességére.
- Feltárja pályaeérdeklődését és továbbtanulási céljait.
- Képes a problémák elemzésére és a megoldási alternatívák alkotására, a probléma megoldása érdekében képes önmaga motiválására.

- Célok és döntések meghozatalakor figyelembe veszi a személyes értékeit.
- Egyéni cselekvési lehetőségeket fogalmaz meg az erkölcsi értékek érvényesítésére.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Megismeri az identitás fogalmát és jellemzőit, azonosítja saját identitásának néhány elemét.
- Ismer testi és mentális egészséget őrző tevékenységeket és felismeri a saját egészségét veszélyeztető hatásokat. Megfogalmazza a saját intim terének határait.
- Különbséget tesz a valóságos és a virtuális identitás között, felismeri a virtuális identitás jellemzőit.
- Célokat tűz ki maga elé, és azonosítja a saját céljai eléréséhez szükséges főbb lépéseket; céljai megvalósítása közben önkontrollt végez, siker esetén önjutalmazást gyakorol.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Önismeret

- Saját főbb személyiségjegyek vizsgálata
- Ismerkedés a társadalmi szerepekkel, elvárásokkal
- Az emberi gondolkodásmód sokszínűsége megértése
- Azonos helyzetekre adott eltérő reakciók, vélemények elemzése
- Az egyének és az emberiség néhány cselekvésének etikai szempontú értékelése, a saját értékrenddel való összevetése
- Önkifejezési módok gyakorlása
- Az önismeret fejlesztése a saját mozgatóerőkre való reflektálás révén.
- Az önelfogadás és az akaraterő fejlődésének támogatása.
- Ösztönzés a személyes értékvalasztásra és az ezzel járó feszültségek kezelésének gyakorlása.
- A látássérülésből adódó személyiségproblémák felismerése, kompenzációs készségek tudatos fejlesztése
- A látássérülés szerepe az életalakításban; a látássérülésből fakadó korlátozottság elfogadása; a testbeszéd és mimika félreérthetőségének lehetősége; a kivetítés jelensége – hogyan lehet szóban ellenőrizni a feltételezéseket

Szükségletek és igények

- A tanulás és fejlődés összefüggéseinek megértése a tanuló életében
- Információforrások kritikus elemzése
- Saját szokások, életvezetési mód, életszemlélet értékelése a testi és mentális egészség, a lehetséges káros tényezők feltárása, ezek elkerülésére javaslatok az önazonosság és a fejlődés szempontjából
- Saját igények és szükségletek feltárása
- Feszültség, stressz, feszültségoldás
- Káros szokások, szenvedélyek; pszichoaktív szerek és függőség; a függőség fajtái és fokozatai /alkohol, dohányzás, drog, szexuális szabadosság,

játékszenvedély;/ igaz és hamis állítások a szerekről; hogyan és miért mondjak nemet; Szenvedélybetegségek kezelése, anonimitás és törvényi szabályozás

Célok és tervek

- A felelősség, önismeret, munka, együttműködés, kreativitás, vállalkozó szellem, munkamegosztás, pénzügyi tudatosság megjelenése a mindennapi cselekvésekben
- A siker, a boldogság, boldogulás átélése, azonosítása az egyén életében
- A pozitív életszemlélet tudatosítása
- A látássérülés, mint életfeladat. Látásvédelem, látásromlás lehetősége, veszélyeztetettség egyéni ismerete és elfogadása, kompenzációs lehetőségek
- Néhány személyes életcél megfogalmazása
- A példaképek szerepe és szükségessége; - minták és negatív minták; példaképek a médiában, az olvasmányokban és a való életben; Sikeres látássérült emberek példája

FOGALMAK

önismeret, önelfogadás, személyiség, szerep, önazonosság, igény, szükséglet, pozitív életszemlélet, boldogulás, boldogság, életfeladat, életcél, példakép, siker, jólét, jóllét, stressz, káros szenvedély, függés, alkotás, munka, pénzügyi tudatosság

TÉMAKÖR: Család – Helyem a családban

órakeret: 14

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Reálisan feltérképezi, hogy saját érzelmi állapota és viselkedése milyen következményeket okozhat, és milyen hatást gyakorolhat a társas kapcsolatainak alakítására; képes a helyzetnek megfelelő érzelmek kifejezésére.
- A családjában és ismeretségi körében talál olyan mintákat, amelyek példaként szolgálnak számára.
- Megfogalmazza, hogy a szeretetnek, az elkötelezettségnek, bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a családban, a barátságokban és a párkapcsolatokban.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Megismer olyan mintákat és lehetőségeket, amelyek segítségével a problémás helyzetek megoldhatók, illetve tudja, hogy hová fordulhat segítségért.
- Azonosítja a családban betöltött szerepeket és feladatokat; egyre reálisabban a saját szerepét és feladatait.
- Azonosít néhány, a családban előforduló konfliktust, felismeri a család életében bekövetkező nehéz helyzeteket, és megfogalmazza, hogy milyen módon kezelhetők ezek.
- Felismeri saját családjának viszonyrendszerét, a családot összetartó érzelmeket és közösségi értékeket.
- Azonosítja az egyéni, családi és társadalmi boldogulás feltételeit.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Érzelmek és cselekvések hatása

- Külső és belső tényezők összehangolása, amelyek az érzelmi-mentális állapotra hatással lehetnek
- Stratégiák kidolgozása a negatív hatások kivédésére
- Valós és virtuális térben zajló cselekvések elemzése a másokra tett hatás és etikai értékek szempontjából

Kölcsönösség és egyenlőség a kapcsolatokban

- A bizalom, szeretet, tisztelet, segítség és intimitás megérzése, megjelenése a kapcsolatokban
- Pozitív minták a harmonikusan működő párkapcsolatokra
- A másik igényeit és szükségleteit figyelembe vevő és a saját igényeket megfogalmazó kommunikáció gyakorlása
- Az egyenlőtlen, kihasználó vagy bántalmazó kapcsolat jellemzőinek azonosítása, az erre vonatkozó jogok és a védelem lehetőségeinek megismerése

Változások a családban

- A család társadalmi funkciói értelmezése, a családszerkezet sokfélesége
- A harmonikus családi életet meghatározó értékek összegyűjtése
- A támogatás, megértés, tanulás, együttérzés és egyenlőség vizsgálata családi kapcsolatokban
- A serdülőkor önállósági igényéből vagy az életkori különbségekből eredő vélemény- és érdekkonfliktusok azonosítása

Párvkapcsolat, szexualitás

- Együtt-járás, randi, hogyan válhat tartalmassá egy kapcsolat
- A párvkapcsolati konfliktusok forrásai és formái; Hogyan lehet és meddig érdemes feloldani ezeket; szakítás; ismétlődő játszmák veszélye
- Mit jelent a másik tisztelete és az egymás iránti felelősség a párvkapcsolatban
- Mikor elég érett egy fiatal a szexuális kapcsolatra; mit jelent és hogyan teremthető meg az intimitás a szexuális kapcsolatban
- Miért várj? - érvek és ellenérvek
- Veszélyek a szabados szexben; szexuális úton terjedő betegségek, fogamzásgátlás

- Az abortusz egészségi, erkölcsi és társadalmi kérdései
- Mit jelent a prostitúció, a pedofília, a pornográfia és a szexuális zaklatás és bántalmazás; Hogyan lehet elkerülni, hogy ilyesminek az áldozataivá váljunk

Házasság, család és otthonteremtés, gyermekvállalás, családtervezés

- Házasság vagy együttélés; Mit lehet kipróbálni elkötelezettség nélkül, és mit nem; szeretetközösség és hűség; válságok – válás vagy kiengesztelődés és megújulás
- Milyen a jó házasság; házasságápolás; a kapcsolatot építő és romboló tényezők
- Gyermekvállalás, családtervezés – nem csak „védekezés”; genetikai eredetű szem- és egyéb betegségek, és a felelős gyermekvállalás
- Gyermeknevelés: elfogadás, elismerés, tekintély, gyengédség, idő, az apai és anyai hivatásra való felkészülés fontossága

FOGALMAK

érzelem, szerelem, párkapcsolat, vonzódás, intimitás, szexualitás, bizalom, hűség, válás, konfliktuskezelés, igény, nemzedék, értékrend, önvédelem, zaklatás, emberi jogok, felelős családtervezés, abortusz, felkészülés

TÉMAKÖR: Társas tudatosság és társas kapcsolatok – Helyem a társas-lelkületi közösségekben

órakeret: 10

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Reálisan feltérképezi, hogy saját érzelmi állapota és viselkedése milyen következményekkel járhat, és milyen hatást gyakorolhat a társas kapcsolatainak alakítására; képes a helyzetnek megfelelő érzelmek kifejezésére.
- A csoporthoz való csatlakozás vagy az onnan való kiválás esetén összeveti a csoportnormákat és a saját értékrendjét.
- Az ismeretségi körében talál olyan mintákat, amelyek példaként szolgálnak számára.
- Megfogalmazza, hogy a szeretetnek, az elkötelezettségnek, bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a barátságokban, a páros kapcsolatokban, az iskolai közösségekben.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Képes a saját véleményétől eltérő véleményekhez tisztelettel viszonyulni, a saját álláspontja mellett érvelni.

- Kölcsonös megértésre törekszik.
- Felismeri a konfliktus kialakulására utaló jelzéseket.
- Rendelkezik tapasztalatokkal, érvekkel a konfliktusok megelőzésére és megoldási javaslatokkal a konfliktusok megoldására.
- Azonosítja a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének legjobban megfelelő feladatok vállalására.
- Törekszik mások helyzetének megértésére, felismeri a mások érzelmi állapotára és igényeire utaló jelzéseket.
- Nyitott és segítőkész a nehéz helyzetben levő személyek iránt.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Felelősség egymásért

- A kapcsolatrendszerekben elfoglalt különböző helyzetek, szerepek elemzése
- rendelkezik érzelmi kifejezőképességekkel a konfliktusok megelőzésére és megoldási javaslatokkal a konfliktusok megoldására
- Az egyén felelősségének megfogalmazása különböző szerepekben: cselekvőként vagy szemlélőként, aktív segítőként vagy érzelmi támogatóként a valós és a virtuális térben is

A kapcsolatok minősége

- Egymás jobb megismerésének és a társas kapcsolatrendszer gazdagításának módjai
- A másokat megítélő vélemények elemzése a lehetséges sztereotípiák, az előítéletek, elfogadás, tolerancia alapján
- A figyelmesség, közös tervezés és az együttműködés példáinak érvényesítése
- A tartós kapcsolatok és párkapcsolatok alapvető feltételeinek megismerése

A kapcsolatok megóvása

- Kapcsolati konfliktusok elemzése eltérő igények, kommunikáció és érzelmek szempontjából, megoldási stratégiák kidolgozása
- A felelősségvállalás, bocsánatkérés és a jóvátétel szerepének felismerése a kapcsolatok helyreállításában

FOGALMAK

kapcsolatrendszer, viszonyulás, konfliktuskezelés, jóvátétel, alkalmazkodás, önállóság, cselekvés, átélés, előítélet, elfogadás

8. osztály

heti 1, évi 36 óra

TÉMAKÖR: A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet – helyem a társadalomban

órakeret: 12

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Azonosítja, értelmezi a nemzet, a kulturális közösség számára fontos közösségi értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében.
- Érzelmileg, társas-lelkületileg azonosul az állami, nemzeti és egyházi ünnepkörök jelentőségével, értelmezi a hozzájuk kapcsolódó jelképeket, valamint az ünnepek közösségmegtartó szerepét.
- Azonosítja azokat a kulturális különbségeket, helyzeteket, amelyek etikai dilemmákat vetnek fel, és véleményt alkot róluk.
- A csoporthoz való csatlakozás vagy az onnan való kiválás esetén összeveti a csoportnormákat és a saját értékrendjét.
- Képes a problémák elemzésére és a megoldási alternatívák alkotására, a probléma megoldása érdekében képes önmaga motiválására.
- Azonosítja a számára fontos közösségi értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében.
- Azonosítja azokat a helyzeteket, amelyek etikai dilemmákat vetnek fel, és véleményt alkot róluk.
- Értékeli az etikus és nem etikus cselekvések lehetséges következményeit.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Azonosítja a valós és virtuális térben történő zaklatások különböző fokozatait és módjait, van terve a zaklatások elkerülésére és kivédésére; tudja, hogy hová fordulhat segítségért.
- Értelmezi a szabadság és az önkorlátozás, a tolerancia és a szeretet megjelenését és határait egyéni élethelyzeteiben.
- Fizikai vagy digitális környezetben információt gyűjt és megosztja tudását a sport, tudomány, technika, művészetek vagy a közélet területén a magyar nemzet és Európa kultúráját meghatározó kiemelkedő személyiségekről és tevékenységükről.
- Ismeri a nemzeti identitást meghatározó kulturális értékeket, és indokolja, hogy miért fontos ezek megőrzése.
- Azonosítja a nemzeti és európai értékek közös jellemzőit, az európai kulturális szemlélet meghatározó elemeit; ismereteket szerez a Kárpát-medencében élő magyarokról, Magyarországon élő nemzetiségekről, népcsoportokról, kettős kötődésű személyekről.
- Ismeri a rá vonatkozó gyermekjogokat, ezek fő szabályozó dokumentumait, értelmezi kötelezettségeit, részt vesz szabályalkotásban.
- Ismeri az alapvető emberi jogokat és vizsgálja ezek érvényesülését különböző embercsoportok esetében.
- Megismeri a hátrányos helyzetű személyek érdekében szervezett programokban való részvétel lehetőségeit.
- Reflektív módon vizsgálja saját és csoportja gondolkodását más csoportokról; kifejti véleményét a sztereotípiák és előítéletek hatásáról.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

A közösségek és identitás

- A kulturális-társadalmi identitás alapjai, a nemzeti identitás megőrzése
- Európa szerepének felismerése, mint a nemzeti kulturális identitás egyik meghatározója
- A különböző közösségekhez tartozás lehetséges ellentmondásai feltárása
- Különböző közösségek viszonyainak elemzése
- Az európai értékrend elemei a társadalmi és jogrendszerekben, ezek megvalósulása vagy hiánya a mindennapokban

Értékek a társas együttműködésben

- A kölcsönös bizalom, becsületesség és felelősségvállalás, mint fő közösségszervező értékek azonosítása
- Az elesettek segítése, a szolidaritás fogalmának értelmezése
- Véleményalkotás a szabálysértés, csalás, jogsértés, bűnelkövetés eseteiről egyéni és társadalmi kár szempontjából, egyben a társadalmi elfogadottságáról
- Kérdések megfogalmazása a büntetés néhány formájáról
- Az együttműködés, felelősségvállalás, feladatvállalás alapelveinek átélése
- Fontos társadalmi értékek megvalósításának érdekében végzett tevékenységek megismerése
- A jogok és kötelességek rendszerének elemzése több társadalmi szinten
- Az egyén aktív részvételi lehetőségei a társadalom életének szabályozásában
- Társadalmi témájú média hírek elemzése, saját médiafogyasztás vizsgálat
- Az agresszív nyelvhasználat és az információtorzítás felismerése

FOGALMAK

nemzet, nemzetiség, kultúra, identitás, tolerancia, szolidaritás, szabályszegés, jogsértés, bűn, büntetés, érdekérvényesítés, társadalmi cél, média

TÉMAKÖR: A természet rendjének megőrzése, a fenntartható jövő

órakeret: 10

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Megfogalmazza személyes felelősségét a természeti és tárgyi környezet iránt, megoldási javaslatot tesz környezetének megőrzésére, esztétikus fejlesztésére.
- Értékeli, értelmezi az ökológiai, ökonómiai egyensúly hétköznapi szükségességét.
- Döntéseket hoz arról, hogy milyen szokások kialakulásával járul hozzá a fenntartható fejlődés megvalósításához, milyen cselekvéseket tehet a társadalmi problémák kezelése érdekében.

- Megfogalmazza, hogy a pozitív egyéni és társadalmi jövőkép elérését milyen feltételek támogatják.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Folyamatosan frissíti az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásaival kapcsolatos ismereteit fizikai és digitális környezetben, kritikus szemlélettel vizsgálja a technikai fejlődés lehetőségeit, korlátait.
- Megismeri és véleményezi a természeti erőforrások felhasználására, a környezetszennyezésre, a globális és társadalmi egyenlőtlenségek problémájára vonatkozó etikai felvetéseket.
- Értelmezi a fenntartható fejlődés és a legfontosabb társadalmi problémák megoldása érdekében javasolt stratégiákat, cselekvési lehetőségeket.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Lehetőségek és egyenlőtlenségek

- Megismeri az általános emberi szükségleteket az egyén, a helyi közösségek és az emberiség szintjén is
- Az egyén és közösség rövid és hosszú távú érdekei közötti ellentmondások feltárja
- Az emberiség létezésének alapvető feltételeit veszélyeztető folyamatok azonosítja
- Társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek okainak megismerése

Az ember és környezetének kölcsönhatása

- Az emberiség életét és gondolkodását leginkább befolyásoló technológiák hatásainak elemzése a személyes kapcsolatok és az életminőség szempontjából, megoldási javaslatok, etikai szabályok megfogalmazása a problémákra
- Károsító és építő, környezetszépítő tevékenységek megkülönböztetése
- Néhány környezeti etikai és bioetikai kérdés megismerése

Az emberiség jövője

- A fogyasztói és pénzügyi tudatosság fő elveinek rendszerezése
- Környezetbarát technológiai megoldások, kreatív újra hasznosítási lehetőségek feltárása
- Saját célok megfogalmazása a fenntartható fejlődés érdekében

FOGALMAK

erőforrás, globális hatás, újrahasznosítás, környezetbarát technológia, egyéni felelősség, fenntartható fejlődés, egyenlőtlenség

TÉMAKÖR: Az európai kultúra emberképe, hatása az egyén értékrendjére

TANULÁSI EREDMÉNYEK

A témakör tanulása hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére, adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően:

- Értelmezi az európai, a nemzeti kultúra közös eredetét, forrását azonosítja a számára fontos közösségi értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében.
- Azonosítja azokat a helyzeteket, amelyek etikai dilemmákat vetnek fel, és véleményt alkot róluk.
- Értékeli az etikus, a nem etikus cselekvések lehetséges következményeit.
- Reflektíven értékeli tudásszerzési módjait, különös tekintettel a forrás hitelességére.
- Képes a helyzetnek megfelelő érzelmek kifejezésére.
- Egyéni cselekvési lehetőségeket fogalmaz meg az erkölcsi értékek érvényesítésére.

A témakör tanulása eredményeként a tanuló:

- Értelmezi a szeretetnek, az élet tisztelete elvének a kultúrára gyakorolt hatását.
- Feltárja, hogy az Európa vallási arculatát meghatározó egyházak tevékenysége, szokás- vagy értékrendje milyen módon jelenik meg a társadalomban.
- Feltárja, hogyan jelenik meg a hétköznapiak során a tárgyalt világvallásoknak az emberi életre vonatkozó erkölcsi tanításai.
- A megismert vallások erkölcsi tanításait összeveti személyes véleményével.
- Saját életét meghatározó világnézeti elkötelezettség birtokában a kölcsönös tolerancia elveit gyakorolja.

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

Világnézet és erkölcs

- Különböző világnézeten alapuló gondolkodások összehasonlítása
- Az erkölcs, mint viselkedést szabályozó értékrendszer, az erkölcsi fogalmak egyéni értelmezése
- A személyes erkölcs kialakulását befolyásoló tényezők azonosítása: a család, a média, a kortárs csoportok, a nevelők
- Az egyén és közösség értékítéletének ütköztetése
- A saját értékrendnek megfelelő és ellentmondó viselkedés gyakorlása
- A zsidóság és a kereszténység, világmépeinek fő vonásai, fő tanításaik megismerése
- A vallás szerepének jelentőségének azonosítása az emberek életében

- A zsidó és keresztény vallások álláspontjainak értelmezése néhány általános etikai kérdésben
- Az egyházak társadalmi tevékenységének megismerése, együttműködés közös célok érdekében

A vallások tanításai

- A tízparancsolat megismerése
- A felebaráti szeretet, felelősségvállalás gyakorlása a másik ember iránt
- Olyan értékek keresése, melyek azonosak a vallásos és nem vallásos emberek számára

FOGALMAK

vallás, hit, erkölcs, kereszténység, iszlám, judaizmus, hinduizmus, buddhizmus, felebaráti szeretet, karitás, arany szabály, az élet tiszteletének elve, tízparancsolat

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) az 5–8. évfolyamon

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. A tanuló megérti, hogy az ember egyszerre biológiai és értelmes, tudatos lény, akit veleszületett képességei, szabad akarata alkalmassá tesznek a fejlődésre, felelős döntésekre, mások megértésére és önmaga vizsgálatára.
2. Érti, hogy az emberek viselkedését, döntéseit tudásuk, gondolataik, érzelmeik, vágyaik, nézeteik és értékrendjük egyaránt befolyásolják. Képes reflektálni saját maga és mások gondolataira, motívumaira és tetteire, életkorának megfelelő szinten képes az önálló, kritikus gondolkodásra. Képes nem csak felületesen sodródni, hanem külső és belső tapasztalataira mélyebb szinten is reflektálni.
3. Fogalmi rendszerében kialakul az erkölcsi jó és rossz, mint minősítő kategória, az erkölcsi dilemma és az erkölcsi szabályok fogalma, ezeket valós vagy fiktív példákhoz tudja kötni;
4. Erkölcsi szempontok alapján vizsgálja személyes helyzetét; etikai alapelvek és az alapvető jogok szerint értékeli saját és mások élethelyzetét, valamint néhány társadalmi problémát;
5. Képes nem csak saját magára tekinteni, hanem mások helyzetét is megérteni és átérezni. Érti és elfogadja az igazságosság és méltányosság elveit.
6. Reális, pozitív én-képpel rendelkezik az önbizalom és önkritika egyensúlyával, képes személyisége pozitív erőit céljai eléréséhez alkalmazni. Életkorának megfelelő szinten ismeri önmagát, hosszabb távú elképzeléseinek kialakításakor képes reálisan felmérni a lehetőségeit.
7. Jövőképében elfogadja és figyelembe veszi látássérülését, korlátozottsága határait, ismeri a látásvédelem szerepét, a kompenzációs lehetőségeket. Van elképzelése saját jövőjéről, és tisztában van vele, hogy céljai eléréséért

erőfeszítéseket kell tennie. Felkészült az új élethelyzetekben látássérülése vállalására és elfogadtatására.

8. Környezetében felismeri azokat a személyeket, akiknek tevékenysége példaként szolgálhat mások számára; ismeri néhány kiemelkedő személyiség életművét, és elismeri hozzájárulását a tudomány, a technológia, a művészetek gyarapításához, nemzeti és európai történelmünk alakításához;
9. Azonosítja saját szerepét a családi viszonyrendszerben, felismeri azokat az értékeket, amelyek a család összetartozását, harmonikus működését és az egyén egészséges fejlődését biztosítják;
10. Felismeri saját és mások érzelmi állapotát, az adott érzelmi állapotot kezelő viselkedést tud választani; a helyzethez igazodó társas konfliktus-megoldási eljárás alkalmazására törekszik;
11. Fontosnak érzi a közösséghez tartozást, miközben törekszik személyes autonómiájának megőrzésére. Képes ellenállni a csoportnyomásnak, és saját értékrendje szerinti döntéseket hozni. Érti a szabályok szerepét az emberi együttélésben, s e belátás alapján igyekszik alkalmazkodni hozzájuk; igényli azonban, hogy maga is alakítója lehessen a közösségi szabályoknak.
12. Tisztában van vele, hogy baráti- és párkapcsolataiban felelősséggel tartozik a társaiért. Életkorának megfelelő szinten tisztában van vele, hogy minden döntés szabadsága egyúttal felelősséggel is jár.
13. Elfogadó attitűdöt tanúsít az eltérő társadalmi, kulturális helyzetű vagy különleges bánásmódot igénylő tanulók iránt; Tudja, hogy ugyanazt a dolgot különböző emberek eltérő módon ítélik meg, ami konfliktusok forrása lehet.
14. Véleményt formál a zsidó keresztény, keresztyén értékrenden alapuló vallások erkölcsi értékeiről, feltárja, hogy hogyan jelennek meg ezek az értékek az emberi viselkedésben a közösségi szabályokban;
15. A személyes életben is megvalósítható tevékenységeket végez, ami összhangban van a természet rendje, a biodiverzitás megőrzésével, a fenntartható jövővel;
16. Strukturált önmegfigyelésre alapozva megismeri személyiségének egyes jellemzőit, saját érdeklődési körét, speciális pályáérdeklődését.

Önismereti és önszabályozási készségek

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Megismeri az identitás fogalmát és jellemzőit, azonosítja saját identitásának néhány elemét;
2. Különbséget tesz a valóságos és a virtuális identitás között, megérti a virtuális identitás jellemzőit;
3. Megfelelő döntéseket hoz arról, hogy az online térben milyen információkat oszthat meg önmagáról;
4. Dramatikus eszközökkel megjelenített helyzetekben különböző érzelmi állapotok által vezérelt viselkedést eljátszik, és ennek a másik személyre tett hatását a csoporttal közösen megfogalmazza;
5. Valószínűleg elmondja, hogy a saját érzelmi állapotai milyen hatást gyakorolnak a társas kapcsolatainak alakítására, a tanulási tevékenységére;
6. Segítséggel felismeri pályáérdeklődését és továbbtanulási céljait.

A nehéz élethelyzetekkel történő megküzdés készségei

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Ismer testi és mentális egészséget őrző tevékenységeket és felismeri a saját egészségét veszélyeztető hatásokat; megfogalmazza saját intim terének határait;
2. Megismer olyan mintákat és lehetőségeket, amelyek segítségével a krízishelyzetek megoldhatók, és tudja, hogy adott esetben hová fordulhat segítségért;
3. Azonosítja a valós és virtuális térben történő zaklatások fokozatait és módjait, van terve a zaklatások elkerülésére, kivédésére, tudja, hogy hová fordulhat segítségért.

Társas helyzetek észlelése és interperszonális készségek

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Képes a saját véleményétől eltérő véleményekhez tisztelettel viszonyulni, a saját álláspontja mellett érvelni, konszenzusra törekszik;
2. Felismeri a konfliktus kialakulására utaló jelzéseket, vannak megoldási javaslatai a konfliktusok békés megoldására;
3. Azonosítja a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének legjobban megfelelő feladatok ellátására;
4. Törekszik mások helyzetének megértésére, felismeri a mások érzelmi állapotára és igényeire utaló jelzéseket, a fizikai és a digitális környezetben egyaránt;
5. Nyitott és segítőkész a nehéz helyzetben lévő személyek iránt;
6. Értelmezi a szabadság és önkorlátozás, a tolerancia és a szeretet megjelenését és határait egyéni élethelyzeteiben.

Értékekre és erkölcsi alapelvekre alapozott döntéshozatal

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Azonosítja a számára fontos közösségi értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében;
2. Azonosítja, értékeli az etikus és nem etikus cselekvések lehetséges következményeit;
3. A csoporthoz való csatlakozás vagy az onnan való kiválás esetén összeveti a csoportnormákat és saját értékrendjét, mérlegeli az őt érő előnyöket és hátrányokat.

Aktív szerepvállalás a családban és a családon kívüli közösségek életében

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Azonosítja és összehasonlítja a családban betöltött szerepeket és feladatokat;
2. Felismeri saját családjának viszonyrendszerét, átéli a családot összetartó érzelmeket és társas lelkiértékeket, a különböző generációk családot összetartó szerepét;

3. Megfogalmazza, hogy a szeretetnek, hűségnek, elkötelezettségnek, bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a társas lelkiületi kapcsolatokban.

A nemzeti és európai identitást meghatározó kulturális értékek megismerése és pozitív értékelése

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Fizikai vagy digitális környezetben információt gyűjt és megosztja tudását a sport, a technika vagy a művészetek területén a nemzet és Európa kultúráját meghatározó kiemelkedő személyiségekről és tevékenységükről;
2. Ismeri a nemzeti identitást meghatározó kulturális értékeket, indokolja miért fontos ezek megőrzése;
3. Azonosítja a nemzeti és az európai értékek közös jellemzőit, az európai kulturális szellemiség, értékrendszer meghatározó elemeit;
4. Összefüggéseket gyűjt a keresztény, keresztényen vallás és az európai, nemzeti értékvilágról, a közös jelképekről, szimbólumokról, az egyházi ünnepkörökről.

Közösségi aktivitás tervezése a jogrendszerek ismeretére támaszkodó gondolkodás alapján

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Ismeri a rá vonatkozó gyermekjogokat, az ezeket szabályozó főbb dokumentumokat, értelmezi kötelezettségeit, részt vesz a szabályalkotásban;
2. Részt vesz a különleges bánásmódot igénylő tanulók megértését segítő feladatokban, programokban, kifejti saját véleményét;
3. Értelmezi a norma- és szabályszegés következményeit, és etikai kérdéseket vet fel velük kapcsolatban;
4. Azonosítja az egyéni, családi és a társadalmi boldogulás, érvényesülés feltételeit;
5. Életkorának megfelelő szinten értelmezi a családi élet mindennapjait befolyásoló fontosabb jogszabályok nyújtotta lehetőségeket. Ismeri a fogyasztó jogait, segítő és önszerveződő szervezeteit.

Személyes vélemény kialakítása a vallás etikai tanításáról

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Feltárja, hogyan jelenik meg a hétköznapok során a vallás emberi életre vonatkozó tanítása;
2. Értelmezi a szeretetnek, az élet tisztelete elvének a kultúrára gyakorolt hatását;
3. Egyéni cselekvési lehetőségeket fogalmaz meg az erkölcsi értékek érvényesítésére;
4. Saját életét meghatározó világnézeti meggyőződés birtokában a kölcsönös tolerancia elveit valósítja meg a tőle eltérő nézetű személyekkel való kapcsolata során.

Társadalmi felelősségvállalás és elköteleződés a fenntartható jövő iránt

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. Folyamatosan frissíti az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásaival kapcsolatos ismereteit fizikai és digitális környezetében, mérlegelő szemlélettel vizsgálja a technikai fejlődés lehetőségeit;
2. Megismeri és véleményezi a természeti erőforrások felhasználására, a környezetszennyeződés, a globális és társadalmi egyenlőtlenségek problémájára vonatkozó etikai felvetéseket;
3. Értelmezi a környezet, a természet, a fenntarthatóság összefüggéseit, az emberiség ökológiai cselekvési lehetőségeit.

Módszertani ajánlások:

Az iskolai tanulásra jellemző módon az etika tantárgy is számos ismeretet közvetít. A tantárgy felépítése azonban nem elsősorban ismeret-, hanem sokkal inkább *érték- és fejlesztésközpontú*. A fejlesztés célja a magatartást meghatározó erkölcsi kategóriák jelentéstartalmának évről évre való gazdagítása, az életkornak megfelelő szinten való megtapasztalása, tudatosítása, illetve szükség szerinti újrendezése. Mindennek személyes tapasztalatokon, reflexiókon és véleményalkotáson kell nyugodnia.

Az etika a tanulókra nem közlések befogadóiaként, hanem a tanulási folyamat aktív – gondolkodó, kérdező, mérlegelő, próbálkozó, vitatkozó és útkereső – résztvevőiként tekint. A tanulók minden esetben valamilyen ösztönösen és/vagy tudatosan már meglévő erkölcsi rendhez igazodnak. Ezzel összhangban vagy ezzel vitatkozva kell megpróbálni segítséget nyújtani nekik ahhoz, hogy tájékozódni tudjanak az egymásnak sokszor ellentmondó értéktartalmú információk, üzenetek között, illetve hogy választást igénylő helyzetekben lelkiismeretük szavára hallgatva, morálisan helyes döntéseket tudjanak hozni. A *pedagógus feladata* nem erkölcsi kinyilatkoztatások megfogalmazása, az erkölcsi jóval kapcsolatos ismeretek vagy egyes értékek verbális hangoztatása, hanem elsősorban a figyelem ráirányítása a különböző élethelyzetek morális vonatkozásaira, a kérdezés, a gondolkodás és az állásfoglalás bátorítása, a szabad beszélgetések, valamint a nézőpontváltást gyakoroltató szerepjátékok és viták moderálása. Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni – különösen az általános iskolai korosztály esetében –, hogy az eredmény döntő mértékben nem a közlések tartalmán, hanem a közvetítés módján múlik. Egy hiteles felnőtt, akinek értékekkel kapcsolatos nézetei összhangban vannak a tetteivel, csupán a *példája révén* erősebb és maradandóbb erkölcsi hatást tud gyakorolni a gyerekekre, mint mások a szavaikkal.

Az erkölcsi kérdésekről való gondolkodás során az elemi értékek fokozatosan értékrenddé, többé-kevésbé koherens, folyamatosan formálódó meggyőződéseké állnak össze, amelyek később meghatározó módon befolyásolják a felnőttkori életmódot, életfelfogást és életminőséget. Az *erkölcsi érzék*, illetve mélyebb szinten a *lelkiismeret* fejlesztése azt jelenti, hogy segítjük a tanulókat abban, hogy olyan értékeket erősítsenek meg magukban, amelyek egyszerre igazodnak az alapvető erkölcsi értékekhez, valamint saját és közösségeik érdekeihez. Közben pedig fejlődnek bennük azok a pozitív belső késztetések is, amelyek segítségükre vannak a

jó és a rossz felismerésében, az elkövetett hibák kijavításában, valamint a büntudat kezelésében.

A tananyag tartalma inkább épül a hétköznapi életből merített és oda visszacsatolható tapasztalatokra, illetve *személyes élményekre*, mint elméleti jellegű ismeretekre. Ezeket természetes módon egészíthetik ki az életkornak megfelelő erkölcsi kérdéseket felvető történetek, mesék, mondák, irodalmi vagy publicisztikai szövegek, filmek vagy digitális formában elérhető egyéb tartalmak. Az erkölcsi tanulást számos pedagógiai *módszer* és tevékenység segítheti, amelyek legfontosabb közös jellemzője az *élményszerűség*, a fizikai, szellemi és lelki értelemben vett cselekvő tanulói részvétel. Az etika órák kitüntetett munkaformája lehet sok egyéb mellett: a szabad beszélgetés, az önkifejező alkotás, a vita, a szerepjáték, a megfigyelés, a kérdezés, a rendszerezés és az elemzés, valamint az iskolai és a helyi közösség életébe, esetleges problémáinak megoldásába, a különböző szintű kulturális és közösségi értékteremtésbe való tevékeny bekapcsolódás. Az erkölcsi nevelés jó lehetőségeit kínálják ugyanakkor az olyan tanórán kívüli formák is, mint például az iskolai hagyományok ápolása, a társak segítése, a helyi közösség számára végzett bármilyen hasznos tevékenység, illetve az önkéntes munka.

A gyengénlátó, aliglátó tanuló számára a megfelelő látási kontroll hiányának következtében nehezített a kommunikáció, a metakommunikáció által terjedő információk érzékelése, megértése, feldolgozása és alkalmazása. Tanári irányítással képessé válik a kommunikációban használt paralingvisztikai eszközök használatára (a beszédhang minőségének változtatása, az arckifejezések, gesztusok alkalmazása). A tanulók az ismeretszerzés és az írásos kommunikáció során tanulják meg a látássérültek számára kifejlesztett speciális szoftverek használatát. Fokozott figyelmet kell fordítani a konstruktív kommunikáció, eredményes stressz-, frusztráció-, és konfliktuskezelésre. A pozitív attitűd kialakítása magában foglalja a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra való törekvést is.

A tanulók önismeretének fejlesztése irányuljon az önbizalom növelésére (Pl.: a tanulók megismertetése a társadalmi megbecsülést, hírnevet szerzett látássérült emberek életútjával, sikereikkel, a sikerekhez vezető erőfeszítésekkel, elősegíti társadalmi beilleszkedésüket, pozitív életszemléletüket.). Jelentős annak tudatosítása, hogy mindannyian felelősek saját biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakulásában.

Az aktív állampolgárrá válás érdekében a tanítványok ismerkedjenek meg a fogyatékos személyek jogairól szóló egyezményekkel, az esélyegyenlőség biztosításáról szóló jogszabályokkal, tartsák számon a látássérültek érdekvédelmi szervezeteit. Az erkölcsstan keretében szerzett speciális ismeretek segítsék hozzá a gyengénlátó, aliglátó tanulót hogyan élhet etikusan a pozitív diszkrimináció lehetőségeivel.

A látássérült gyermekeket, fiatalokat hozzá kell segíteni a kulturált magatartás elsajátításához, mely a fogyatékosokat eltérő módon toleráló közösségekben a jó emberi kapcsolatok kialakításához nélkülözhetetlen. Értelmi képességeik mellett érzelmi intelligenciájuk, a közösségekhez alkalmazkodás képességének fejlesztése elengedhetetlenül szükséges személyes és szakmai sikereik érdekében.

A gyengénlátó, aliglátó tanulók ismerjék meg látássérülésük kórokat, az ebből eredő következményeket, fizikai terhelhetőségüket (pl. nehéz súlyok emelésének kerülése). Ismerjék meg a szembetegségek miatt javasolt és ellenjavallt mozgásformákat, sportokat, fogadják el és tartsák meg a látásuk védelmében hozott korlátozásokat. A tanulók sajátítsák el a higiénés szabályokat, a szem óvásának,

tisztán tartásának módját, tartsák be a látáskímélő előírásokat. Ismerjék az egészséget károsító tényezőket, a helyes táplálkozás előnyeit. Kerüljék – majd a felnőtt élet során is – a káros függőségeket (pl. alkohol, kábítószer, dohányzás). Váljon érthetővé és élményszerűvé számukra az „egészséges – egészségtelen” tevékenységek megkülönböztetése. Értsék meg, hogy az egészség és a kiegyensúlyozott életvitel eszköze a sikeres és boldog életnek. Ebben nélkülözhetetlen a diákokotthonnal és a délutános nevelőtanárokkal történő együttműködés.

A családi életre való felkészítésben figyelmet kell fordítani a következő témákra: pozitív családminták, a családalapítás feltételei, a látássérülés szerepe a közös élet alakításában, felelősségteljes gyermekvállalásra, gyermeknevelésre készülés a látássérülés figyelembevételével. A családi életre nevelés fontos területe a konfliktuskezelés megtanítása és játékos begyakorlása is. A családi életre nevelésben az élményszerűség erősebb hatása miatt különösen ajánlott filmek, filmrészletek feldolgozása, megbeszélése.

Az erkölcsi nevelés járuljon hozzá a tanulók önállóságra törekvésének erősítéséhez, a munka világában való érvényesülés igényének kialakításához. Az önálló életvitelhez szükséges ismeretek, szokások folyamatosan alakíthatók ki. Fontos feladat a látássérült emberek életvezetéséhez szükséges rend szerzetének és megtartásának kialakítása. A tanulók ismerjék meg (szemészeti, fizikai állapotukat figyelembe véve) az általuk eredményesen, sikeresen végezhető munkaterületeket, foglalkozásokat. Ismerjék fel, miért szükséges a jövő tervezése, az életút tudatos építése, annak belátása, hogy ebben meghatározó szerepet játszanak az egyéni döntések, helyzetmegoldási, megküzdési stratégiák.

A tanulók az önálló ismeretszerzés érdekében szerezzenek jártasságot az internet-használatban, szükség esetén képernyőolvasó programmal. Ismerjék az információ-özönben és a közösségi portálokban rejlő veszélyeket is, az ezek elleni védekezés, szűrés módjait.

Az etika oktatásában is érvényesüljön a tanulók látásteljesítményéhez igazodó szemléltetés, a látássérülés tényét figyelembe vevő munkakörülmények kialakítása, a megfelelő eszközrendszer biztosítása (teremvilágítás, egyéni megvilágítás, speciális tanulóasztal, tankönyvkiválasztás, speciális füzet, megfelelő íróeszköz). Állandó feladat a látóképesség kihasználására nevelés, valamint speciális módszertani eljárások alkalmazása, súlyos aliglátás esetén a Braille-írás-olvasáshoz szükséges segédeszközök (Braille-írógép, esetleg Braille-sorral és képernyőolvasóval felszerelt számítógép, valamint pontírásos tananyag, feladatlapok, továbbá hanganyagok stb.) biztosítása.